

piis vaticiniorum Isaiae ab Horo factis expositionibus dici possent, his tamen ulterius commemorandi suspercede; prasertim quia ex supradictis, num. 5, 6, 57 et 84, abunde patet, quām absurdus et prorsus gratis confiteat sint hujus auctoris expositiones, ex vanis Egyptiorum aut aliorum gentilium fabulis haustis Nihilominus, ut ipsum amplius confirmetur, in sequentibus prophetis illius fabulatoris (puta Hori) hinc inde aliquam mentionem, additū refutationē sonniūrum ipsius, facturus sum.

CAPUT II.

De Jeremias cum Baruch.

Jeremias, hebraice *Jirmeia*, sive, ut in contextu libri habetur, *Jirmeiahu*, id est, *excelsus Domini*, vel *celstus Domini*, fui filius Helcias ex genere sacerdotali natus in Anathoth, vicino de tribu Benjamin, distante tribus milliaribus Hierosolymā, ut S. Hieronymus, prefat, in *Jeremiam*, observat. Teste eodem S. doctore *Jeremias* anno vite sue circa 15, adhuc puer exists prophetae copit, ac continuavit per 45 fere annos sub quinque regibus Iuda, nempe sub Josia, Joachaz, Joakin, Jechoniam, Sedeccia, usque ad exiudicium urbis et templi, quod deplorat in sui Lamentationibus. Tandem in Egyptum abductus a residuis Iudeis, ibidem in Taphnis, urbe regi, a Iudeis lapidibus obtrutus est (1), et celebratur ut martyr a Tertulliano (2), Epiphiano (3), Dorotheo (4), Isidoro (5) et Martyrologio romano, 1 maii. Eum semper virginem permanuisse, tradunt Ignatius M. (6), Hieronymus loc. cit., Isidorus ibid., et colligunt ex dictis Dei ad ipsum veribus, cap. 16, v. 2: *Non accipies uxorem.*

Porro liber *Jeremias* ab omnibus *proto-canonicus* (7) admittitur. Notandum tamen, quod *Jeremias* prophetas suas communiter dicaverit; *Baruch* vero ejus scriba seu amanuensis easdem scriperit, ut patet ex *Jerem. 50, 4*: « Vocavi ergo *Jeremias* Baruch filium Neriae; et scripsit *Baruch* ex ore *Jeremias* omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum, in volumine libri. Cūque *Joachim*, rex Iuda (ibidem 21) tres pagellas vel quatuor oraculorum *Jeremias* combussisset, *Jeremias* (ibidem 52) tulit volumen aliud et dedit illud *Baruch*, qui scriptis in eo ex ore *Jeremias* omnes sermones libri, quem combussisset *Joachim* rex Iuda igni, et insuper additi sunt sermones multo plures, quām anteauferuntur. Ceterum, quāvis *Baruch* fuerit amanuensis *Jeremias*, et hujus prophetas scripto exaraverit, tamen proprium quendam librum propheticum scripsit. Nam post mortem *Jeremias*, cui constanter adhuc etiam in Egypto, ipse hanc regio-

neum deseruit et secessit in Babyloniam anno quinto ab excisa Hierosolymā, *Baruch*. 1, 2, ut regem Jechoniam aliosque Iudeos ibi captivos solaret ac roboretur. Unde ibi librum suum, qui in vulgā nostrā nomine *Propheta Baruch* continetur, conscripsit hand dubiē hebreacē vel chaldaicē; sed hebreum exemplar jam intercidit. Verum redemamus ad librum *Jeremie*. Notandum, 2° quod postremum caput libri *Jeremie*, nempe 52, ab aliō (probabiliter ab *Esdra*) postremum sit; prout patet ex fine capituli 51, quod sic clauditur: *Hucusque verba Jeremie*. Notandum, 3° quod ordo capitū in libro *Jeremie* non sit ordo temporis, quo singula conteruntur, sed sepē priora capita ea quo posteriora facta sunt referunt, aut posteriora qua prius facta sunt recensent; quod in Prophetis perferentes est.

Denique argumentum Prophetie *Jeremie* est: 1° Prædicti excludit Hierosolymas ob peccata que Iudeis exproubat. 2° Consolatur tamen iterum eosdem, predicendo post septuaginta annos ē captivitate reditum. 3° Porro non raro *Jeremias* fuit typus aut Propheta Christi (1). De stylo autem hujus Prophetae S. Hieronymus (2) ait: *Qui quantum in verbis simplex videtur et facilis, tantum in maiestate sensum profundissimus est.*

91. Quæres I.: « Num verisimile sit, quod *Jeremias*, *antequam exiret de vulva*, *sancificatus fuerit*, ut *Jerem. 1, 5* dicitur; cùm tamen ipsem (cap. 20, v. 14 et seqq.) diet nativitas sua maledixit, exclamans: *Maledicta dies, in quā natus sum!* Num male dicendum diei, in quo homo sanctificatus nascitur? Resp. 1°: Teste Salmeron (5), et Tirino (4), graves quidam antores verba illa: *Antequam exires de vulva, sanctificatu es*; non exponenti hoc sensu, quod *Jeremias*, adhuc in utero materno existenti remissum fuerit peccatum origine, et infusa gratia sanctificans; sed dunt taxat isto sensu: *Antequam nasceretur, predestinari, preparari te in prophetam*. Verum, quia communis est doctorum sententia, quod *Jeremias* verè fuerit sanctificatus in utero, et infusa ei gratia sanctificans, antequam nasceretur, resp. 2° et cum Calmette (5) dico *Jeremiam*, dum diei nativitatis suæ maledixit, more Orientalium usus esse modis loquendi vehementibus, violentis et hyperbolicis, quibus ostendere voluit, quantas angustias et quām gravis mala patiatur. Vel cum Cornelio à Lap. (6) et quibusdam aliis ab eodem citatis dici potest, hec verba, *maledicta dies, in quā natus sum!*, *maledictus vir, qui annuntiavit patrem meum*, dicens: *Natus es tibi puer!* etc., esset modus loquendi Hebreorum, ut per malodictionem tantum intelligat interjectionem optantis, ita ut sensus sit: Ultimum nunquam essem natus, ac consequenter ultimam non quām fuisset homo id nūniāns! Porro, dūm ita optat *Jeremias*, abstrahit à sancificatione seu statu gracie

(1) Vide Bellarmīnum de Scriptor. Eccles. v. *Jeremias*.
(2) In Scorpiano, cap. 3.
(3) De vita Prophetarum.
(4) In Synopsi.
(5) De vita et morte Sanctorum.
(6) Epist. ad Philadelphiros.
(7) Vide part. 4 Scriptor. S. contra incredulos propugn. sect. 4, quest. I.

et ordinatione Dei, tantum spectans naturalia bona et mala. Sunt enim ille pure naturae voces et velleitates circa rem præteriam et mutata impossibilem, quas vehementia doloris quasi naturaliter exprimit, precisiæ ad malū gravitatem ostendendam (1). Quasi diceret: Si commoda et incommoda naturalia speciem, que sunt tam in vita, quam in carentia vita, optime numerātū natus esse, quam vivere. Sic alibi (2) dicitur: *Laudare magis mortuos quam viventes, et felicitatem utroque iudicari, qui necundū natus est, nec vidi mala, quæ sub sole fuit.* Et iterum (3): *Melior est dies mortis die nativitatis.* Vel denique, et fortassis omnium optimis cum Xavero Widenhofer dicit potest, quod *Jeremias* non absolutè, sed tantum conditionate maledixit diei nativitatis suæ, nimis sub hac conditione: *Sic si falsus propheta, et non ex Dei sensu loquar, sed ex meo, ut frustra patiar, quecumque ob me vaticinia patiar.* Ita nimis conditionate maledixit ad defendendum suam innocentiam et veram missionem prophetandi a Deo acceptam contra calumniatores, qui ipsum deridebant, et studiōse ad eū dicta et facta attendebant, utrum non in aliquā re eret et decipiatur, ut sic ille tanquam falso prophetam apud regem accusare possint. Sed audiamus verba ipsa memorari CL. auctor. Sic ait (4): *Quod ad v. 14 et 15 Isa. cap. 20, attinet, ea per hysterologiam recitata, eversus octavo, mono et decimo subiungendā sunt, ut emanet continuo querimonie; vel subintelligi debet ex 9, dixerat: Maledicta dies, in quā natus sum, etc. Sed ad quos dixerat *Jeremias* hoc versus exercitatores? Respondeo: Ad illos, qui v. 10 *Jeremias* calumniantur ut falsum Prophetam, dicentes: Persequar eum, si quo modo decipiatur, et prevaleamus adversis eum, etc. His ait: Si ego non ex Dei sensu loquor, sed ex meo, ita ut frustra hec patiar, verè melius esset, si nec natus, nec per quemquam patri annuntiatus fuissent, sed, iam maledictus in conceptione statim in vulva occubuisse..... At eur. v. 15 et 16, maledicti viro, qui annuntiavit patri, quod natus sit *Jeremias*? Resp.: Non maledictus absolūtè, sed conditionatè, ut dixi, quatenus in nativitate participes gaudi, non participes maledictionis pronuntiatur fore, si indicasset nativitatem falsi prophetae, qui se ultra ac sine ratione in tot labore ac sine dolore concreverit.*

Hucusque laudatus auctor, cuius expositioni etiam suffragataria germanica versio Bibliorum facta est a Cl. Ignatio Weitenauer, qui *Jerem. 20, 44*, adjecta per parenthesis conditione, ita (5) vertit: (Wenn ich die-

(1) Vide Scriptur. S. contra incredulos propugn. p. 4, sect. 4, de Libro Job, quest. 4, num. 117, 121.
(2) Ecclesiasticis 4, 2.
(3) Ibid. 7, 2.

(4) Comment. in *Jerem. 20*, v. 7.

(5) Hujus Germanicae versionis sensus latine sic expressi potest, *Jerem. 20, 14*: « (Si hoc non sincero corde dicam) maledicta sit dies, in quā natus sum. » El 17: « Quare me (Deus) non interfecit in utero materno, et nativitatem meam impeditiv (si prævidit, quod ipsum falsi prophetis inhonorablem esse)!

ses nicht mit aufrichtigen Herzen sage) soll der Tag, an dem ich von meiner Mutter bin geboren worden, verflucht und ungesegnet seyn. Et pariter, v. 17: *Warum hat mich (Gott) nicht eber im Mutterleibe getötet, und mein Geburt verhindert (ween er vorsah, dass ich ihm mit falschen Weissagungen entlehnen würde)?* En etiam isti auctor in germanica suā versione suppōnit, et censem *Jeremiam* non absolutè, sed solum conditionatè diei nativitatis suæ maledixisse, ad demonst̄randam nempe suam contra calumniatores innocētiam; quia sciebat hanc conditionem, si sim falsus propheta deceptor, non impliri, sequē a tanto criminē quā longissime remotum esse.

Corollarium. Calvinus hec *Jeremie* verba, maledictas dies in quā natus sum, etc., immittere et prorsus maligne vocat blasphemias et contumelias in Deum nature et ortus auctore. Si enim propheta verbi illis Deum blasphemare voluerit, certè in versu 15 immediatè precedente non tam affectuose Deum laudasset, dicens: *Cantate Domino, laudate Dominum, quia liberavit animas pauperis de manu malorum;* prout test̄ Cornelio à Lap. S. Hieronymus, Origen, Theodosius, et ceteri recte observarunt.

92. Quæres II.: « An ex illis veribus *Jerem. 7, 22*: *Non sun locutus cum patribus vestris, et non precepisti eis in die, quā educti eos de terra Egypti, de verbo hoc locutionum et victimarum*, D. de Voltaire recte prophet Hebreos in deserto nullum Deo publicum cultum impendisse. : Resp. negativè. Nam interpres (1) ex contextu solidè ostendunt, quid citata verba *Jerem. 7, 22*, nil aliud vellet, quam Deum abominari exteriorē cultum, qui non sit conjunctus c. in cultu interiori, seu cum observatione mandatorum Dei; quemadmodum ejusmodi cultum merè exterum (*Isa. 1, 15; Amos 5, 21, 44*, et alibi) sine interno Deus reprobat. Unde etiam auctor Epistoliarum Judaicarum ad D. de Voltaire, pag. 209, ad oculum ostendit, quām improviðe hoc argumentum Voltaireus à Tindalo mutatus sit; cūm citata verba *Jerem. 7, 22*, reprobé nil aliud vellet, quam Deo non esse grata sacrificia illorum, quia Deum exterum colunt, intus autem in animo scleribus pleno ipsum inhonorablem et offendunt. Ceterum, quād Hebrei in deserto publicum Deo cultum impenderint, patet ex *Exodi 20, 24*, ubi Deus ad Moysen ait: *Altare de terra facietis mihi, et offeretis super eo holocausta et pacifica vestra.* Idem indicatur *Exod. cap. 27*, ubi altare holocaustorum et alia ad cultum Dei externum parati jubentur. *Exod. cap. 58*, ubi fabricatur altare holocaustorum cum aliis ad cultum exterrum destinatis. Libro Leviticus, ubi tractatur de sacrificiis et hostiis, de sacerdotibus et levitis, deque diebus festis celebrandis. Libro Num. cap. 7, ubi oblatione principis duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi et altaris recensentur, et vers. 2 et 3, dicitur: *Oblulerunt principes Israel..... munera coram Domino, etc.*

(1) Vide Tirimūn, Menochium, etc., Comment. in *Jerem. 7, 22*.

Queres III : « Quomodo illud Jerem. 20, 7 : Seducisti me, Domine, et seductus sum, intelligendum est? » Resp. cum Cornelio à Lap. et dico, Jeremiam hic loqui ex humano spiritu pusillanimitatis et anxietatis animi, ut et Job (1). Videntur autem nobis querimonia Jeremie (sicut et Job) nimium acres vehementesque, quia nos Europae loquendi modis uti solemus castigatoribus, magisque simplicibus, quam quibus Orientales uti consueverant, prout Calmet in hunc locum Jeremias recte observat. Nam apud eos populos verba, que nostris duriuscula et audacia videbentur, res omnino simplices inveniunt. Sic enim ait Propheta se à Deo seductum fuisse, tantum vult innovere se sperasse futurum, ut absque tantis afflictionibus, opprobriis et irrisiōibus Judeorum munere suo prophetandi fungereret, ac se in hoc sensu verba Domini ad hoc minus vocantis intellēxisse; at nō tandem, se in suis esse deceptum, et onus opinione suā gravius se suscepisse. Itaque Jeremias his querelis ad Deum fuis: Seducisti me, Domine, et seductus sum... factus sum in derision totū die, omnes subsannauit me, etc., quasi dicat: Detrectavi minus Prophetæ, dicens: Puer ego sum (Jerem. 1, 6), ad id me induxit, et promittens me fore quasi columnam ferream (ibid. 18), contra quā hostes non essent pravallitū; et ecce omnes obvici me, et succubuo carceri, armatis, odii, irrisiōibus et sanis Judeorum; sieque veluti callidi in hosce compedes et armatis inducūt mihi videor. Ita rem hanc explicit Cornelius à Lap. cum Theodoreto et Yatablo.

Aliam expositionem hujus loci nobis suggestit Sanctius, qui ait subiēndi in S. Scripturā dicti facti esse aliquid eo consilio et affectu, quo plenūrum ab hominibus fieri solet, sicut re ipsa longè altera habeat. Sic iudeum à Christo odisse patrem, quin et animam, id est, eorum suggestiones relinquere, cùm Dei legi aut voce repugnanti; quod tamen re ipsa potius est eos amare quam odire. Sic Christus, Galat. 5, 15, dicit pro nobis factum maledictum, quia talia passus est, quia patiuntur qui à Domino sunt maledicti. Sic Jeremias seductus à Deo dici potuit, quia talia pertulit, dum et obsequitur; quia, qui ab alio in insidias inducūt, sustinere solet.

Ieron. aliam expositionem memorati loci assert Cl. Schunk: hunc in modum discerserit: Seductio, inquit, sive deceptio duplex est. Alia accidit vitio et culpa aliquid promittens; alia vitio ejus cui quid promittit. Hec, non illa Prophete accidit. Nempe promiserat Jeremias (3) Deus, non fore, ut à suis hostibus expugnetur; ille autem non tantum hoc intellexisse videtur, sed etiam, quod ab illis non gravius

(1) Vide Scriptur. S. contra incredulos propugnat. p. 4, num. 418 et 419.

(2) In Notione dogmatica S. Scripturae utrinque Testimoniū, pag. 198.

(3) Jerem. 1, 18 et 19. Observat autem Tirinus cum aliis in hunc locum, Deum hic Jeremias polliceri, ut solet selectioribus amicis suis, non pacem, non quietem, non prosperitatem; sed adversa, sed prælia, sed insignes victorias.

aut certe non tanta adversa passurus sit, in quo seductus, seu errore suo deceptus est.

Queres IV : « Quomodo illud Jerem. 22, 10 : Nolite fieri mortui, neque lugentes super eum flent, eum effato, Eccl. 22, 10 : Supra mortuum plora, de facit enim lux ejus, conciliandū sit. » Resp. Jeremias Propheta solū prohibet, ne mortuus immoderatē plangatur, presertim quando major ades ploratus causa propter aliam rationem, qualem Iudei, mortem Josie pī et gloriōse defuncti, supra modum deflentes, habebant in defendo ejus filio Joachaz (qui alio nomine Seltum dicebatur) utpote procul a patria in captivitate mortuo. Ceterum Ecclesiasticus solūmodo approbat moderatorum luctum supramortuum, ut patet ex vers. 11 immediatē sequenti, ubi dicitur: Modicum plora supra mortuum, quoniam requiri.

Queres V : « Quomodo sequentes Scripturæ textus invicem concilientur, dum Jerem. 22, 19, de rege Joachime dicuntur: Sepultrū asini sepelitur, prefactus et projectus extra portas Jerusalēm, h. e., ut Jerem. 56, 50, explicatur: Cadaver ejus projectus ad astum per diem, et ad golū per noctem; sed, 4 Reg. 24, 6, legimus hunc regem dormiisse cum patribus suis; inī 2 Paralip. 56, 6, narratur euēdem inuenit catenā ductum fuisse Babylōnum. Quomodo haec tam diversa inter se conciliantur? » Resp. : Res: Verisimiliter modus hos textus conciliandi mibi videtur ille, quem Cornelius à Lap. adhibet. Cum hoc igitur celeberrimo interprete dicimus, regem Joakim ducut esse Babylonem (1). Sed mox a Nabuchodonosore, quo cum res suas composit, eique tributum promisi, remissus est in Jérusalem; ubi rursus rebellans anno undecimo regni sui à latrone (2) Chaldaeorum, ut dicitur 4 Reg. 24, 1, urbe Jérusalem intercepta, in ea occisus est, et extra portas protractus, insepolitus, instar asini in sterquilinum projectus est, ut ab avibus et feris lanarietur. Sie enim verisimiliter manet, quod rex Joakim Babylonē capti⁹ fuerit abductus, et tamen cadaver ejus extra portas Jérusalem projectum. Neque obstat quod Scriptura alibi dicit hunc regem dormisse cum patribus suis. Nam non additum etiam cum iisdem tumulatum fuisse, quod tame⁹ Scriptura alia⁹ sole addere, quando de morte regum loquitur; prout S. Hieronymus in hunc locum bene observat his verbis: Non tamen ejus (regis Joakim) sepultrū narratur, hanc tamen Scripturā sacrā consuetudinem, ut omnes reges, et mortuos referat, et sepultos. Igitur locus Scripturae, ubi rex Joakim dicitur dormisse cum patribus suis, non aliud, quam illius obitum significat, ita ut sensu sit: Mortus est non secūs ac patris sui; aliorum hominum conditionem secutus est.

(1) Cl. Weitenauer in sua versione germanica Biblōrum, Daniel. 1, 1, in nota, ostendit regem Joakim à Nabuchodonosore copisse quidem obliteri anno regni sui tertio, captum autem esse primum anno regni sui quartu.

(2) Latrunculi isti erant pars exercitū et milium Nabuchodonosoris, quos ipse contra Pharaonem misserat.

Queres VI : « Quomodo Propheta Jeremias, cap. 22, v. 50, Jechoniam virum sterilem appellare poterit: Scribe virum istum sterilem, cūm tamen Esdras, lib. 4 Paralip. 5, 16, octo filios Jechoniam recensent? » Resp.: Propheta Jechoniam virum sterilem dicit, non quia liberis carevit; nam hi v. 28 precedente ipsi tribuantur, sed quid nullum ex semine suo habituā sit, qui sceptrum regium teneat in Iuda; ut clare dicitur cit. vers. 50, his verbis: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir qui sedeat super solium David, et potestatem habeat ultra in Iuda. Nam Zarobabel, filius Salathielis, et nepos Jechonias, non fuit rex, sed solū dux populi redempti a Babylonē in Iudeam, et principatus Iudeorum deinceps penes pontifices fuit usque ad Herodēm, inquit Josephus, lib. 11 Antiq. cap. 4, et Eusebius, lib. 1 Iistor. cap. 5.

Dices I: Christus descendit ex Jechoniam, et regnavit in domo David, Luc. 1, 52; ergo Jechonias non fuit rex steriles. Resp.: Christi regnum non temporale fuit, de quo loquitur Jeremias, sed spirituale.

Dices II: Jechonias successit Sedecias rex. Resp.: Sedecias non fuit de semine, id est, proles Jechoniam, sed patruus. Ceterum brevissimo posse tempore, et rex, et regnum sub Sedecia funditus interiit.

Queres VII : « Quomodo explicetur illud Jerem. 27, 27: Omnes gentes servient Nabuchodonosori, et filio ejus, et filio filii ejus; cūm tamen Nabuchodonosoris filii Balthasar multi nūbius filii successerit, sed, Dan. 5, 1, Darius Medus? » Resp.: Jeremias loc. cit. loquitur de Nabuchodonosore seniori seu Nabol Assare, cuius filii erat Nabuchodonosor junior postea dictus Magnus; qui Jeromianum erexit: Balthasar autem erat Nabuchodonosoris senioris nepos, seu filius filii, nempe filius Nabuchodonosoris Magni: ut ostendit Tirinus (1) cum Cornelio à Lap. Et profecto vertitur hujus responsio patet ex ipso initio citati capiūs 27, ubi Jeremias Propheta dicit, se hac locutum esse in principio regni Joakim filii Josia regis Iuda. Atque, in principio regni Joakim regabat Nabuchodonosor senior, et quidem solus; nam anno denum quartu regni Joakim socium et collegam regni sui accepit filium nūbius Nabuchodonosorem juniorum, ut habeat Jerem. 25, 1.

Queres VIII: An Jeremias fuerit prodius patriae, et Jerosolymam tradiderit in potestatem Assyriam? Resp. negativē. Calumniantur quidem incredibili, et aiunt Jeremias Nabuchodonosori in expugnanda Jerosolymā magno usui fuisse, et hujus Prophete adjumento re ipsa eadem esse expugnatum. Ut enim, inquit, Jeremias conciūtū suorū animū frangeret, eosque à defensione urbis avocaret, prædicabat illis certum interitum, et sine intermissione horabar, ut ultra et cito hosti se dederit; sic enim meliorē futurū ipsorum soritem, quā si perincūterer resistenter. Interim, quod bene notandum est, idem Propheta, an-

(1) In Chronico ad initium sui Commentarii Biblici, tom. 4 positio, cap. 35, conclus. 3, dices 4.

gebat suas possessiones; et in regione, cuius proximan dēastationem prædicebat, emebat sibi novum agrum; claro indicio, quid iam prænoverit mercedem suam ab Assyris se receptarum. Et reverā liberaliter remunerabatur eundem postea rex Assyriorum, dum eum bellis duci suo Nabuzardan optimè commendatissim, libertatem alisque egregiis donis offici justis. In hunc modum de Jeremias incredibili (1) disserunt.

Sed expendamus paulo enucleatiū, quām false, quām malē fundate sint omnes hec contra sanctū Prophetam eructata calumnia. Negari quidem non potest, quid Jeremias conciūtū suis certum interitum prædixerit; et quid cosdem ad ultraneam dedicationem adhortatus fuerit; verum haec adhortatio in obstinatōrum Iudeorum animis effectu caruit. Il potius credebant Ananie, et alii falsis prophetis, contraria prædictibus, Jerem. cap. 28; Jeremiam vero in carcere conceperunt, ipsi autem extrema pertinaciā hosti repugnabant; et idecirco postea irati vicoris graviores furorum, ut eis Jeremias prædixerat, excepti sunt. Quis jam ex his gestis, et ex ipso rei eventu non videt Jeremiam fuisse verum Prophetam, et Iudeis salutare monitum seu consilium dedisse, urbemque Jerosolymam absque ipsius administracio (ut-pote ei Iudei nee credebant, nec obsequabantur) in potestatem hostium venisse?

Ceterum, si sola predicitio excidii justa causa eset, Prophetam suspectum habendi de proditione urbis vel regni, cuius interitum prædicti, sequestrū quid Jeremias non tantum prodius Iudeorum fecerit, sed etiam Idumazorum, Moabitarum, Ammonitarum, Tyriorum et Egyptiorum, inī ipsorum etiam Assyriorum; nam omnibus his reges feralem desolationem praenuntiavit (2). Evidem cum harum posteriorum gentium hostibus Jeremias occulē non conspiravit; sed neque in Iudeorum excidium conspiravit cum Assyris. Certe id incredibili nulla solidā ratione probare possunt. Sic vana est suspicio, quid memoratus Propheta in atrio carcere positus agrum in Anathoth emerit a suo patre, hac de causa, quia vidit se ob proditionem patris sua acceptorum mercedem ab Assyris. Empio enim illa neque flebat auro assyriaco, neque ex terra cūpidoē possidit possessiones suas angusti, aut pinguis fructus ex agro illo percipendi; sed facta est iussu Dei, eratque symbolica quedam actio portendens, quid terra illa, à Iudeis ex captivitate Babylonica dimissa (id quod post 70 annos futurum est) iterum inhabita, et colenda sit: in cuius rei confirmatione Propheta librum emptionis in vase sicili, in futura tempora asservari jussit.

Sed neque favor hostilis regis, ejusque bellidicis erga Jeremiam evincit, hunc Prophetam fuisse proditor patris sue. Ambō Nabuchodonosor et Nabuzardan non poterant non magni facere virum, qui, prout verisimiliter ex transfiguratis (3) intellexerat,

(1) Espirit du Judaïsme, c. 9, p. 152. Bible expliquée, p. 457.
(2) Vide quatuor capita, nimirū Jerem. cap. 27, 46, 50 et 51.
(3) Jerem. 38, 19: Rex Sedecias ad Jeremiah

tanta certitudine praevidit futura; et tam impertinere odiosam veritatem, nullā habita ratione gravum persecutionum, publicē coram rege Iuda et aulicis, coram sacerdotibus et falsis propheticis et coram universo populo amuntiavit; et quamvis illi (scilicet rex Assyriorum, et hujus bellidux) Deum Judaeorum non profiterentur; honorabant tamen Jeremiam tanquam amicum Dei sui, et verum Prophetam. *Dominus Deus*, at Nabuzardan ad Jeremiam, cum eum de catenis solvi jussit, *locutus est malum hoc super locum istum, et adduxit, et fecit Dominus, sicut locutus est, Jerem. 40, 2.*

Inde nati sunt favores illi à rege hostili ejusque bellum exhibuit Jeremias, solitus de catenis, liberta electio vel in Iudea remanendi, vel cum Nabuzardan pergendi Babylonem; et exigua quedam munera ad vite sustentationem servientia (1). Magnificè sanè remuneratio! presertim cum facultas remanendi in Iudea adhuc multi alii concessa fuerit. Queso an ab hoste victore tam tenuibus donis compensari solet predictoris fidilitas?

His omnibus adde, quid Jeremias non uno in loco (2) Iudeis liberationem ex captivitate Babylonica post 70 annos futuri predixerit, cuius propheticæ veritatem ipse eventus comprobavit, claro indicio, hunc Prophetam non predirem patris sue, sed verum et à Deo inspiratum vatum fuisse. Certè Iudei illi in captivitate Babylonica detinuti, quibus Baruch (3) legebat litteras Jeremiae, *audientes plorabant*, Baruch 1, 5, et dolerent, quod ejus monitis divinitus inspiratis, ut Chaldaeorum imperio sece sponte submitterent (4), non paruerint. Enī coavi testes gestorum Jeremiae, quibus illa ipsa monita dedit, agnovero hujus Prophete innocentiam, divinam missionem, ac immunitatem à crimen proditionis. At post annos tandem bis mille quadragesimos profidilis scelus in Jeremiā se detoxisse somniant increduli nostre attatis; que quidem res tam aucti ingenii, tantaque benevolentie viris ingentem scilicet gloriam conciliat.

Scholion. Lutherus de scipio aperiunt punitum, quid, si tempore Jeremie extisset, et hujus prophetiam de interitu Hierosolymæ audisset, tam pa-

dixit: *Sollicitus sum propter Iudeos, qui transfugerunt ad Chaldeos.*

(1) Ibid. 5, ubi dicitur: *Dedit quoque ei (i.e., Jeremias) magister militum cibaria, et immunsula, et dimisit eum.* Quo verba Calmetus cum aliis interpretibus hoc sensu intelligi, quid præter cibaria alia quædam ad vita sustentationem servientia, puto indumentum, argenteum dona dederit Jeremias; iste enim modus erat, et catenæ vincens, non secutus ac vilissimum quis ex captiuis.

(2) Jerem. 23, 11 et 12; item 29, 10. Et Baruch.

(3) Baruch. 1, 5. Vide Calmeti Commentar. in Baruch. 1, 5.

(4) Baruch. 2, 20, 25. Vide Calmeti Commentar. in Baruch. 2, 21, ubi eruditus hic interpres citat Jerem. 25, 9, 10; 11; et 27, 7, 8, et seqq. et 28, 14, quibus in locis Jeremias Judeos a Chaldeis subiugendos predicit, et capite quidem 27, v. 8 et seqq. Judeos hortatur, ut Chaldaeorum imperio sece sponte submittant.

rūni id credidisset, ut potius propriis manibus Jeremias caput amputasset; et tamet facetur ultrò, quid in justis egisset, cum prophetia hæc fuerit à Deo Jeremias inspirata, et reipsa impleta. Verba Lutheri in Colloq. conviv. (in seinem Tischreden), artic. 60, de Patriarchis et Prophetis, titulus, *Prophetarum severæ conciones adversus hypocrisim et idolatriam*, gorman. edit. Francofurti an. 1567, pag. 499. In prima facie pagina sunt haec: *Da Jeremias sagt: JERUSALEM WIRD ZERSTÖRET WERDEN, wenn ich das von ihm hätte gehört, so hätte ich ihm selber den Kopf abgeschlagen: Und doch gleichwohl hält der heilige Geist durch Jeremias geredet; und es ist auch also geschahen und ergangen.* Latinè: *Dam Jeremias ait: JERUSALEM VASTABIT, si hoc ex ejus ore audiueris, ipse met et caput amputasse; et tamen id Spiritus S. per Jeremias locutus est; atque etiam ita factum est et evenerit. Eadem verba extant etiam in aliis editionibus Colloq. conviv. Lutheri ex gr. in edit. Francofurt. an. 1568, pag. 590, in altera facie pagina. In edit. Francofurt. an. 1575, pag. 585, in prima facie. In edit. Ischlesiensi an. 1566, artic. 61, pag. 358, in prima facie.*

Sic increduli hodierni sunt constituti; omnia negant et pernament pertinaciter, inquit fors eorum quidam caput amputare parati essent nisi qui, ex gr. aternitatem pienarem, divinitatem Christi, infallibilitatem Ecclesie, praesentiam realis Christi in Eucharistia, iudicium extremum, etc., predican. Attamen omnia ista aut fient, aut facta jam sunt. Per impudentem incredulorum contradictionem divina revelationes et propheticæ non evacubuntur.

99. Quæres IX: *Quomodo illud Jerem. 54, 2 et 3, de rego Sedecia vaticinum est?* Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis... et tu non effuges de manu ejus: sed comprehensione capieris, et in manu ejus traderis; et oculi tui oculos regis Babylonis videbis... et Babylonem introabis, cum illo altero vaticinio Ezechiel. 12, 15: *Extendat re meum super eum (id est, super Sedeciam), et capiet in sagena mea; et adducatur eum in Babylonem in terram Chaldaeorum; et ipsum non videbit, ibique morietur, conciliari sit?* An Ezechiel non contradicit sibi tibi, et collega suo Jeremie? Si enim Sedecias adductus est in Babylonem, videlicet regem Babylonis, quomodo hanc urbem potuit non videre?

Resp.: Nulla hic est vera, sed duntaxat apprensio contradictionis. Sedecias venit Babylonem in terram Chaldaeorum, nec tamen hanc urbem vidit, prout Ezechiel 12, 15, recte asserti; quia jam ante ex manu dato regis Babylonis ei effossi erant oculi. Res ita contigit: Urbs Jerusalem à Nabuchodonosore rege Babylonis capta est anno undecimo Sedecia regis Iuda. Sedecias quidem noctis favore dilabatur, sed tandem in hostium manus incidens, Reblatam ad Nabuchodonosorem deducatur. Hujus iussu excedite multatus, Babylonem in terram Chaldaeorum abstractus est. Ita prophetie conciliantur, quarum illa Ezechielis numquam illum visurum Babylonem prenuntiabat; altera

verò Jeremias, visurum illum suis oculis regem Babylonis (nempe in Reblatā), ac ingressum urbem Babylonem asserbat.

Scholion. Citata Ezechielis verba cum non intelligerent Sedecias, putaretque esse contraria verbis Jeremias, neutrins oracula creditit, teste Josepho, 1. 10 Antiquit. c. 10. Sed, ut videmus, duo illa prophetarum in specie pugnantia oracula exactè conciliata sunt.

100. Quæres X: *Quomodo illud Jerem. 56, 30: Non erit ex eo (i.e., ex Joakin rege), qui sedeat super solium David, cum illo 4 Reg. 21, 5, 6: Dormi vi Joakin cum patribus suis, et regnabit Joakin filius ejus proeo, conciliatur?* Resp.: Tristime illud, idque validè turbulentum, quo Joakin regnum possedit, Chaldaeus obnoxius; et post quos in captivitate Babyloniam cum omnibus aulicis abductis est, non meretur nomen sessionis super solium David. Scriptura enim mos est, parva parvi pendere et habere pri nihilo (1). Unde regnum Joachin, qui alio nomine Jechonias dicitur est, adeo breve, atque arte adeo autoritarior pro nihilo haberi potest. Porro Joachin successorem in regno habuit Sedeciam patrum suum; qui prou non fuit ex eo, i.e., neque filius, neque nepos ipsius.

Neque dictis regis Joachin posteros regnasse. Nam ii non fuerunt reges, sed, ut summum, daces ac principes tributariorum, regibus Persicis subjecti.

101. Quæres XI: *An Jeremias cum Baruch, Jeren. 45, 5, 8, Judeos illos, qui contra prohibitionem Domini, Jerem. 18, ex Iudeo in Egyptum secesserunt, fecit coniunctus sit?* Resp.: Jeremias verus et sanctus Propheta hanc dubiè agnoverit voluntatem Domini, et prohibitionem illam divinam rite intellexerit; neque de viro propheticæ dono et sanctitate morum conspicuo presumendum, quid contra agitatum Dei voluntatem quidquam facere attendaverit. Idem presumendum de Baruch ejus discipulo et scribâ. Itaque dicendum quid prohibito illa Domini non spectabat singulos, sed solim principes et populum in genere; illi nihilominus cum populo Egyptum petentibus, Jeremias et Baruch se jungere potuerunt; præsentem quia expedire non videtur, ut populum deserenter, et ab idolatria aliisque violationibus legum divinarum non cohiberent. Hac enim fuit ratio, cur Deus Iudeos noluerit ire in Egyptum, ne fiant idolatria more gentilium ibi degentium; quodque re ipsa factum est, Jeremias Judeos illos, qui in Egyptum fugerunt, ab idolatria frustra dehortante; prout patet legendi Jerem. cap. 44. Vide etiam Menochium, comment. in Jerem. 42.

102. Quæres XII: *Cur loco Nabuchodonosoris, Jerem. 46, 16, vox columba ponatur: Revocatur... à facie gladii columba, i.e., gladi Nabuchodonosoris Chaldaeorum; cum tamen nulli sit similitudo columba cum tam formidando rege et gente?* Resp.: Gravas docent interpres (2), idè hoc loco

(1) Vide Bonfrerii Praelectione in S. Scripturam, cap. 21, sect. 4, canon. 19.

(2) Vide, præter aliis interpres, Menochium, Com-

nomine columbe appellari Nabuchodonosorem et Chaldaeos, quid hostili iste rex celarerit advenisset, et quasi volans ut columba, vel quid Chaldaei in vexillis et labaris suis præferrent columbam, sicut Romani aquilam; idque, ut notat Diiodorus Siculus, lib. 2, cap. 2, in gratiam memoriam Semiramidis princeps regine sue, que, ut poeta fabulantur, à columbis empta fuerat, et à morte in columbam versa. Porro, qui plura hæc de re scire cupit, aedat Cornelium à Lap, comment. in Jerem.

103. Quæres XIII: *Quo sensu Jerem. 51, 58, de Babylone dicatur: Desertum faciam mare ejus, et sicca venam ejus; cum tamen haec urs longè fuerit à mari dissipata, et non huic, sed Euphrati adiacuerit?* Resp.: Quamvis Babylon Chaldaeorum metropolis (1) à mari longè esse dissipata, merito tamen mare vocabatur, propter ingentem aquarum vim ibi existente. Nam situs hujus urbis erat in solo plurimis seco rivis (2) prope Euphratis aquas, qui urbem interluebat, canaque undequaque circumdabat; unde non uno tantum Scriptura loco (3) Babylon mare appellatur; mare enim vocatur ab Hebreis omnis aquarum copia; prout Cornelius à Lap. in Isa. 21, 1, observat. Accedit quid, teste Abydeno perpetuus scriptor de rebus Chaldaeorum, Babyloniorum et Assyriorum (4), locus ille, ubi Babylon adiuncta fuit, antea ob integrum aquarum vim, quibus contegelatur, mari quodammodo similis visus fuerit. Cyrus vero hanc aquarum vim exhauiens, ac Euphratis aliò detorquens, ad litteram has Jeremias minas explevit: *Desertum faciam mare ejus, et sicca venam ejus.* Itaque mare Babylonis exsiccatum est, et post plura secula, Euphrates in paludes desertasque terras dilapsus exuator, ita ut mare usque non perveniat (5). Denique sunt, qui citata Jeremias verba in sensu allegorico interpretentur, per mare intelligentes abundantiam ciuium et opum, que tanta erat, ut instar maris videatur exhauiori non posse (6). Et sanè, ex quo Euphrates alio defluere coactus fuit, Babylonis negotia-

ment in Jerem. 46, 16, ubi celebrerrimus hic interpretat, Nabuchodonosorem hoc loco vocari columbam, quid celarerit advenisset, et quasi volans ut columba, vel quid Chaldaei in vexillis suis haberet columbam.

(1) Duplex diversa erat Babylon. Una et celebraria Chaldaeorum, de qua hic agimus; altera in Egypto non procul à Nilo fluvio sita. Utique fuit devastated; prout refert Lexicon Lipsiense Universal. tom. 3, art. *Babylon.*

(2) Vide Herodot. 1, 1, cap. 195.

(3) Isa. 21, 1; Jerem. 51, 56 et 42.

(4) Eusebius, 1. 9, de Preparat. evang. prope finem capituli 4, de Abydeno ait: *De Babylone quoque Abydenus hoc scribit: Omnia, inquit, illa loca aquis contexta fuisse dicuntur. Belis autem regionem siccaesse perhibetur, et Babyloniam condidisse, quia membra aquarum illuvione deleta, Nabuchodonosor restituit... et fluvius Arachalem atque Arachenum ab Euphrate ortus obstruit: patudem etiam effudit rigidi passuum altitudinis, parasangarumque quadraginta, portasque in eam facit, quas RIVOTENENTES appellabant, quibus apertis Babylonie campos irrigabant... Illic ab Abydeno sive placuit. Ita Eusebius, loc. cit.*

(5) Plinius, l. 7, c. 27; Cellar. Geograph. l. 5, c. 16.

(6) Vide Menochium aut Tricinium in Jerem. 51, 56.

tio, que florebat ob naves in sumum Persicum missas, prostris intercidit.

104. Queres XIV : An Praefatio in Threnos seu Lamentationes Jeremie canonica sit? Antequam respondam, recito hanc Praefatiunculam in nostrâ Vulgatâ his verbis extantem : *Et factus est, postquam in captivitatem redactus est Israel, et Jerusalem deserta est, sed ita Jeremiæ Prophetæ flens, et planctus lamentatione hac in Jerusalem, et amaro animo suspirans et gaudens dixit.* Jam de hac Praefatiuncula controversia est inter hos doctores catholicos, ab Ecclesiâ nondum decisa; an ea canonica sit, et divinam auctoritatem habere, necesse? Gretserus (1), Gislerus, Delius et Acoëa defendant esse canoniam; quorum sententiam Tirus reputat probabilem. Sed longè communior et verisimilior est sententia S. Bonaventure, Lyrani, Cornelii à Lap., Calmeti, allorumque plurium negantum, dictam Praefatiunculam esse canonican, ac assentientem, hoc esse donatxat Graecorum additamentum, neque uspiam in authographo textu fuisse. Certe hec Praefatiuncula neque in hebraico textu, neque in chaldeo, neque in syro, neque in probatoribus et antiquioribus editionibus versionis S. Hieronymi venit (2).

Neque obstat, quod dicta Praefatiuncula extet in nostra Vulgata, quia cum omnibus suis paribus à Tridentino declarata est canonica. Nam dico Praefatiunculam hanc censendam esse veluti titulum vel argumentum Threnorum, non partem eorumdem; quod ita verum est, ut hic titulus seu hoc proemium in nonnullis Bibliorum editionibus omnino non inventatur, neque obfuit quomodo complures tum ex veteribus, tum ex recentioribus interpretibus (3), crediderint, lamentationes has in obitu Josie fuisse conscriptas; quod tamen aperte contrarium est huic Praefatiuncula. Plura de presenti questione se memorare Praefatiuncula auctoritate apud Herman. Goldhagen (4) invenies.

105. Queres XV : An liber Baruch merito libris canonicis S. Scriptura accensetur? — Resp. affirmativa contra Grotium aliquos Protestantes. Hanc assertiōnem nostram jam alibi (5) probavimus, ubi etiam ad objectiones contra canoniam hujus libri auctoritatem respondimus (6). Qui plura de hac questione polemico critica scire cupit, eam solidè discussam reperiet apud laudatum Hermannum Goldhagen, aut apud alios scripturistas, vel polemicos.

CAPUT III.

De Ezechiele.

Ezechiel, græc. Ἐζέκιαλ, hebr. Jechezkel, id est,

(1) Tom. 4 Defension. Bellarmini, l. 1, c. 14.

(2) Vide Not. in Threnos nov. edit. S. Hieronymi.

(3) Vide Calmeti Praefatiunculam in Threnos Jerem.

(4) Part. 2 introd. in S. Scripturâ, num. 226 et seqq.

(5) Part. 4 Scriptura sacra contra incredulos propugnat, sect. 1, quest. 4, num. 4 et seqq.

(6) Ibidem, num. 2, dices II; num. 3 et seqq.

robur seu fortitudo Dei (1), ex nobili sacerdotum stirpe, à Chaldeis Babylonem deportatus unâ cum Jeremias rega Iuda, prophetare coepit in Chaldeâ anno quinto deportationis ejusdem, continuavitque usque ad vigesimum septimum, id est, per 22 annos; quorum priores undecim concurserunt cum undecim posterioribus Jeremie prophetantis in Iudea. Et verâ idem est utrinque Prophetæ argumentum. Sic enim Jeremias primis 27 capitulis excidium Iudeorum et captivitatem Babyloniam predicti, ita idem facit Ezechiel per prima 24 capita, causasque, scilicet peccata eorum recenset et arguit. Secundum, sic Jeremias, à cap. 46 ad 51, aliis gentibus, nempe Egypto, Ammon, Moab, Edom, Philistinis excidium minatur; ita facit et Ezechiel, l. cap. 25 ad 55. Denique sic Jeremias, à cap. 50 usque ad cap. 54, et aliis sparsum, ita Ezechiel ultimis capitibus predicti redditum et liberationem Iudeorum è captivitate, Messia regnum, vocacionem gentium, etc. Deus ergo, qui omni tempore Ecclesie et fidelium providet doctores et precones, tunc temporis Iudeis in Babylone dedit Ezechiel, Iudeis verò in Jerusalem dedit Jeremiam. Illud tamen discriminis est inter utrumque hunc Prophetam, quod que Jeremias clare et aperte Iudeis Jerosolyma, eadem Iudeis in Babyloniam Ezechiel tecum per figuram et enigmata proponat, quod idem fecisse videatur, quia nolebat sua immodicæ Babylonis (ne ansem inde superaret irridendi et vexandi Iudeos), sed solis popularibus suis, quibus ipsomet omnia explicabat. De ipso autem dicendi genere, quo Ezechiel utitur, S. Hieronymus (2) ita judicat : *Sermo ejus nec suis disertus, nec admodum rusticus est, sed ex utroque medie temperatus.* Ceterum Grotius (3) hoc de illo encomium pronuntiat : *Vulnus eruditum et ingenio, ita ut (seposito propheta) dono, quod incomparabile est) non immerito Homero cum compareret pulchras enojos, comparationes illustres, magnam rurum multarum, praesertim architecturæ cognitionem.*

Præterea martyrum fuisse Prophætiam Ezechiel, eum de populi Iudaici occiso, quod eidum idolatriæ argueret, docet Martyrologium romanum die 10 aprilis, item Dorotheus (4), Isidorus (5) et Epiphanius (6), qui et varia ejusdem miracula enarrant. Circa genus martyrii, quod subit, discrepant auctores. Adrichomius (7) vult eum equis distractum fuisse; anchora vero Operis imperfecti (8) per saxa raptatum et excrebratum.

Ex dictis constat falsum esse, quod quidam veterum apud Clementem Alexand. (9) opinati sunt, Eze-

(1) Vide Ezech. 3, 8, aut versionem literalem nonnum Hebraeorum in S. Scriptura occurrenceo, quam in tom. 2 Dictionarii Calmeti ad finem positionem invenies.

(2) Praefat. in Vers. Ezech.

(3) Praefat. Comment. in Ezechiel.

(4) In Synopsi, cap. 16.

(5) De vitâ et obitu SS. cap. 59.

(6) De Prophetarum vitâ, cap. 49.

(7) In terra sanctâ, p. 246.

(8) In Matth. Homil. 46.

(9) L. 1 Strom.

chiel esse ipsum Pythagoram. Primum, quia Ezechiel floruit regnante apud Chaldeos Nabuchodonosore; Pythagoras verò regnante Cambyses filio Cyri, qui Chaldeorum monarchiam evertit. Secundum, Pythagoras Graecus fuit, ex Samâ insula oriundus, ut veteres passim docent; Ezechiel verò Iudeus. Tertium, Pythagoras, etsi forte à Ezechiele aliquis Prophetus aliquid mutatus sit, in multis tamē ac præcipuis dogmatibus ab illo dissidet, ut ex ridicula perspicuisse, seu animorum ex uno corpore in aliud transmigratione, et alias fabellis ipsius apud Tertullianum (1) et Hermianum (2), quibus faciliter colligere potest. Vide huc de præter aliis Calmetum.

106. Queres I : Quodlibet illud Ezech. 1, 14 : *An iusta ibant et revertebantur, in similitudinem fulgoris coruscantis, cum illo Ezech. 1, 9 et 17: Non revertebantur, cum inciderent, concordet?* An nonnum dicunt, ac paradoxum, *reverti*, et tamen *non reverti?* — Resp. : Non est hic realis, sed duxunt apparente contradictione, quam Cornelius à Lap. ita solvit et explicat : *Iabant animalia seu Cherubini, id est, rectâ ad locum, ad quem impetrâ Spiritus Dei agellantr, tendebant, et non revertebantur, cum inciderent, hoc est, non regrediebantur, sed rectâ antrosus semper pergebant una cum curru communis motu; quo modo loquendi significatur Angelos rectâ properare eo quod mittuntur, nec desistere, sed perseverare, donec iussum Dei perficiant, idque cito sunt. Cum autem venissent ad locum, quo mittebantur, revertebantur, in similitudinem fulgoris coruscantis, id est, convertebant se, et ibant quoquecumque Deo iulichat; aut revertebantur, ut rursus se sisterent Deo, quasi prompti ad alia ejus iussa excepienta, et pari rectitudine et uniforme exponenda. Deo enim juvente evolabunt et revolabunt celerrime instar fulguris.*

107. Queres II : An ex illo loco, Ezech. 3, 4, 4 : *Et dixit ad me (Dominus Deus) : Fili hominis... cor medie volumen istud, et aperte os meum, et cibavit me volumine illo.* Et dixit ad me : *Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi.* Et comedit illud, et factum est in ore meo sicut mel dulce, D. de Voltaire (5) meritò caput occasionem, Prophetas tanquam aentes traducendū; — Resp. negativé. Imo potius huc rursus sive incisum sive impudenter sum prodit Voltaire. Aliud enim est narrare factum tanquam re ipsa factum, altud illud tanquam visum referre. Ezechiel non est à Deo reipscis porrecta pergamena charta aut volumen aliquod, sed neque ab hoc Prophetâ comestum ore corporali, sed per visionem imaginariam, quâ haec omnia ei representabantur. Docet hoc ipsum initium secundi capituli prophætæ Ezechielis, quod ita incipit : *Hac visio similitudinem glorie Domini. Et vidi; et ecclidi in faciem meam, etc.*

(1) L. de Animâ, cap. 28.

(2) In tractatu de gentilium philosophorum irratione. Extat ton. 4 Biblioth. SS. Patrum.

(3) Ita de Voltaire refert Cl. Weissenbach in novâ formâ Theologie Bibl. tom. 2, lib. 4, quest. 36, p. 240.

Sic etiam apud S. Joannem in libro Apocalypses, cap. 10, v. 8 et seqq, legimus : *Et audiui vocem de celo iterum loquentem mecum, et dicens : Vade ac cipe librum apertum de manu Angeli floris super mare et super terram. Et abiit ad angelum dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi : Accipe librum, et devora illum; et fac etiam cari ventrem tuum; sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.* Et acceperit librum de manu Angeli, et devorari illum; et erat in ore meo tanquam mel dulce et cum devorâsem eum, amaritatis est venter meus. Hæc, cùm narrantur in libro visionibus sacrâ replete, nemo sanus reipscis dicit confitisse, sed S. Joanni per visionem imaginariam fuisse representata. Idem ergo etiam de libro, quem Ezechiel comedit, dicendum est. Quid si autem haec non reipscis configerunt, quid tanquam emote mentis deliria à Voltaire exploduntur, et in invidiam vocantur? Aut numquid res etiam validè paradoxæ, etiam spectato cœsuto ordine, et legib[us] natura fieri non possunt, exhiberi tamen per visionem imaginariam possunt?

Porrò quid vision illa Ezechielis (idem est de me morta visione S. Joannis in Apocalypsi) nihil absurdum aut implicitorum contineat, patet eadem ritè intelligenti et exponenti. Sensus nimis illius visionis Ezechiel, loc. cit. est iste : *Comede volumen istud, scilicet per visionem, ut dixi, quæ significat id quod explicat Deus v. 10 dicens : Omnes sermones meos, quos loquer ad te, assume in corde tuo;* q. d. : *Hec traditio voluminis symbolum est legationis tuae (1), et indicat tibi infundi spiritum propheticum; connoto verò significare ea quæ in hac legatione à Deo audis et vides, in intima anima tua ruminando et meditando transmitti, ut cum affectu, ac toto animo et spiritu, ea populi proloquaris, sicut cibus et vinum, sanguinem et spiritus excitant, et novos suggestunt, qui lingua faciunt discutere. Et apurus es meum, et cibavit me volumine illo, h. c., visus sum mihi volumen hoc comedere; videbatur enim mihi quod Deus volumen illud os meum integrat faciatque ut illud devorarem; hoc est, docuit me cuncta quæ in illo erant scripta, scilicet nimis et excidia Iudeorum afflantissimum gentium eis à Deo decreta. Unde textus Chaldeus hunc versum 2, cap. 5, ita exprimit : *Et inclinai animam meam, et docuit me quod scriptum erat in volumine isto.* Sed pergamens : *Venter tuus comedet, et viscera tua complebuntur volumine isto quod ego do tibi,* id est, ut Chaldeus habet ; *animam tuam satiabis... si suscepis quod scriptum es in volumine isto, etc.; vel, ut Menochius expónit, s' venter tuus comedederit (puta, prophetias corde excipiendō, eas sedulō meditando et velut ruminando et conceperendo), anima tua saturabitur, et ita complebitur, ut satis materie ad prophetandum habiturus sis nihil erit quod amplius desideres.* Et COMEDÌ ILLUD, ET FACTUM EST IN ORE MEO SICUT MEL DULCE. Nimis rū, validè suave est nōsse divina et arcana Dei consilia.*

(4) Sicut doctores creantur, tradendo ipsis librum (inquit Cornelius à Lap. in hunc locum), sic in hæc visione Ezechiel creatur Propheta, accipiendo volumen prophetarum à Deo.

ac iudicia, inquit S. Hieronymus et Theodoretus. Duce item est zelare Dei iustitiam, predicere et minari, quin et videtur peccatorum punitionem, quia vindicatur Dei honoros. *Americatus* est tamen postea venter, ut S. Joannes in Apocalypsi loc. cit. ait, videbat ex condoleantia et compassionie, cum postea cogitavit iram Dei, et supplicia maxima, et tot hominum damnationem. Sic etiam Ezechiel, citato cap. 5, v. 14, inquit: *Abii amarus in indignatione spiritis mei, hoc est, ut Cornelius à Lap. exponit, abii mediabundus et tristis, ac cum indignatione quā indignabar scleribus populi mei, propter que Deus urbem et templum volebat evertire; simul anxius quid facerem. Dicebam enim intra me: Si haec, quae Deus iubet, prædicem populo, eum contra me concibabo; si non, Dei majestatem offendam. Itē ecce pilula volumini in ore dulcis... in ventre dissoluta operatur, et ventrem torquet et lancinat.* Rudebunt fortassis ad hanc et similes orthodoxorum interpratum expositiones increduli, easque per sibilos et convicia expludent; neque id mirum; anima- lis enim homo non percipit ea que sunt spiritus, 1 Cor. 2, 14.

108. Queres III: *Quid sentendum de Voltaireo, qui in tractatu de Tolerantia (1) narrationem, Ezech. 4, 4, 9, de situ recubantis Ezechielis Propheta deridicula habet?* — Resp.: Censendum est, id more suo fecisse ex irreligiositate et impia scandala irridenti sacras literas. Si autem increduli replicent, et petant, an non revera ridiculus, in modo impossibile sit, Jeremiah dormivisse super latus sumum sinistrum 590 dies continuus pro totidem annis iniquitatis Israel, et postea alii 40 diebus super latus sumus dexterum pro totidem annis iniquitatis Iuda, quemadmodum Deus hic prophete mandasse loc. cit. dicunt? — Resp.: Neque ridiculum, neque impossibile hoc fuit. Non ridiculum, qui molesto hoc sit prophete Deus indicavit, penam iniquitatibus Israelitarum et Iudeorum debitam (2). Quis autem neget, Deum per servos suis prophetas posse prophetare sive verbis, sive factis, ex gr. certo gestu ut sit corporis? Et revera non raro prophete etiam factis ipsa prophetarunt (3), idque sine deridendo. Sed neque impossibile fuit Jeremiah tot diebus in memorio sui corporis dormire. Nam vel hoc reapse non congit, sed tantum per visionem prophetam Jeremias sibi visus est tot diebus in situ corporis supra dicto dormire, ut quidam, inter quos est etiam Hector Pintus (4), et quorum opinioni ipse S. Hieronymus (5) præluisit, contendunt. Et tunc per se

(1) Ita denūd de Voltaireo refert Cl. Weissbach, loc. cit. quest. 57, p. 242.

(2) Vide Cornelium à Lap. aut Menochium, Com- mentarii, in Ezech. 4, 4 et 5.

(3) Vide supra, sect. I, num. 4.

(4) Comment. in Ezech. 4, 4, ubi ita ait: *Hic autem somnis non fui realis per tot integras dies; quid enim fieri poterat ut Ezechiel super unum latus trecentos et nonaginta dies continuo dormiret? et sonno solitus super aliud latum quadrangulum?* Sed fuit hoc factum in visione quadam intellectu et prophetici; videbatur enim illi se tot dies dormire.

(5) Comment. in Osce 1, 8, ubi hic S. Pater pariter

patet ejusmodi visionem non fecisse impossibilem, quemadmodum in precedente quest. 2 de illa quādam visione prophetica Ezechielis jam diximus. Vel in illo situ corporis propheta revera tot diebus dormisse assurum, ut communior Patrum (1) et interpretum (2) tenet? Sed neque tunc aliquid dictor quid fieri non poterit. Quamvis enim durum sit in eodem semper aut longiori tempore latere cubare, intridum tamen haec homines ex virtute patientiae aut necessitate tolerant, ut in agrotis videamus, qui longo tempore ita incubunt in latus, aut supini jacent, ut lapides putemus, aut truncos insensibiles. Ceterum cum Sanctio facile concessero, in diuturno illo Ezechielis cubitu super latus sinistrum, et postea super latus dextrum, aliquid supra humanum intervenisse; nam qui eo modo jaceat iussit, illi vires addidit et constans, ut cum minori fastidio fieret, quam experientur illi, quos aut voluntas propria, aut valetudinis necessitas addicit, vel alligat doce. Vide etiam Cornelium à Lap. Comment. in Ezech. 4, v. 17: *Queritur secundum sibilo et convicia expludent; neque id mirum; anima- lis enim homo non percipit ea que sunt spiritus, 1 Cor. 2, 14.*

Denique illud quoque notandum quid ille Ezechielis per 390 dies cubitus super latus sinistrum, et deinde per 40 dies super latus sumus dextrum, non fuerit conjunctus cum somno continuo. Nam ubi Vulgata nostra habet, Ezech. 4, 4: *Et tu dormies super latus tuum sinistrum, etc., in latere est, οὐτε σκέπασθε, σκέπασθε, id est, jace, decumbere.* Non ergo dormivit propheta 390 dies; sed vigil decubuit, quasi obsidens, aut potius spectans obsidionem urbis Jerusalem. Sic vulgo dicimus tota nocte dormire, id est, decumbere in lecto, etiam multis multi multis horas propriè non dormiant, sed vigili, ut morbi, vel curarum, vel curiositas causa, prateret ex eo etiam patet, Deum prophete loc. cit. non precepisse continuum per tot dies summum, quia eodem cap. 4, 9, 15, ac dein v. 13, Deus Ezechielis iussit, ut cibo et cibo per valde vili et modico illis diebus utatur. Vide Cornelium à Lap. Comment. in Ezech.

109. Queres IV: *Nunquam credibile sit quid Deus, Ezech. 4, 12 et 15, Ezechielis prophetar præcepit, ut ex stercore humano aut bovino panem conficerit et comedat.* — Antequam respondeam, observa quid Voltaireo, qui toties Scripturam imprudentissime risu et contumpli exponit, etiam hoc loco rotundè asserat, Ezechielis prophetam panem suum linuisse stercoro humano, quod tamen falsum. Indo justo Dei iudicio factum ut infelix hic auctor brevi ante obitum suum, inter terriles agitationes corporis et rabidos ejulatus, propria sua stercora voraverit.

negat. Ezechielis revera dormivisse tot dies super unum latus, addens hanc rationem: *Hoc enim verum natura non patitur, ut quisquam hominem per 390 dies in uno semper latere dormiat.*

(1) S. Chrysostomus, 1, 5 de Dei Providenti; S. Basilus in illud Isa. 8: *Sume tibi liberum grandem Item Thodoretus in cap. 1 Osca.*

(2) Cornel. à Lap, Tiriñus, Sanctius, Calmet, etc.

(3) Res haec in Dario, cui titulus: *Diarium pro amicis Religionis et rei litterarice, edit. August. in tabernā libraria Bartilliana, part. 4, ad annum 1780, p. 361.* in Nota (1) cum omnibus circumstantiis suis distincte narratur.

Hoc ad terrorem impiorum commemorato, respondeo et dico assertionem Voltairei de citato precepto divino esse apartam falsitatem, canique duplicitem. Primo enim Scriptura dicit, ejus rei indulgentiam Ezechiel à Deo factam, et stercor humananum cum stercore bovinum commutatum esse. Quamvis enim Deus, loc. cit. v. 9 et 12, ab initio jussit: *Sume tibi frumentum et hordeum, etc., et quasi subcinericum comedes illud;* et stercore, quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum; tamen eum Ezechiel, v. 14, horrem suum in sumudo ejusmodi sordido cibo reponeret, Deus ejus petitioni cessit ad eum v. 15, dicens: *Ecce dedi finum boum pro stercoribus humanis, et facies panem tuum in eo.* Secundo Scriptura neque his, neque prius citatis verbis dicit, prophetam jussum comedere stercor humananum, aut bovinum, sed duxat coquere panem sub cinere, ex ejusmodi excrementis composito atque succenso: que duo longè diversa sunt. Indo, v. 9, 12 et 15, Deus prophete expressè mandat, ut panem suum ex frumento et hordeo, etc. (non ait ex stercore), conficit, et quasi subcinericum, i. e., sub cinere, ex dictis excrementis composto coquat: *Sume tibi frumentum, et hordeum, et fabam, et lentem, et milium, et vicinam, et mitte ea in vas unum, et facies ibi panes...* Et quasi subcinericum hordeaceum comedes illud: et stercore, quod egreditur de homine, operies illud... Et dixit ad me: *Ecce dedi finum boum pro stercoribus humanis, et facies panem tuum in eo.* Volut inimicū Deus hisce omnibus portendere famem, sordes et angustias summamque rerum penuriam, quam passuri essent postea Iudei sub rege Sedeçia, obcessi à Chaldaeis in Jerusalem. Solent enim qui oblidunt, aut pauperes admodum sunt, subcinericum pane uti, coctoque non sub pruni lignorum, sed sub stercore boum, aliquorumque animalium; quod hodiisque in nonnullis locis ex lignorum penuria consuevit.

Certè in regionibus Orientis, ubi rara sunt ligna, quemadmodum in Arabi Petrosi, in Mesopotamia, etc., erat hoc maximè usitatum, sub ejusmodi cinere, ex stercoribus boum, camelorum, aliquorumque pecorum coquere panem, ac maximè hordeaceos. Indo Cl. Nonnotte (1) ex variis itinerariis, vel alii relationibus D. Arvieux, D. de Tournefort, Villapandi, etc., perhibet, hinc morem utendi stercore bovinum combusto loco prunarum ligni durare hodieque apud varias nationes. Similiter Scheuchzerus (2) huc de re ita loquitur: *Gentes offendimus, que ex defectu ligni vel cespitis bituminosorum utuntur fino vacino...* Et quid, queso, redigerentur Belgæ, si turba deficeret? misericorditer vitam præ Egyptis, qui in ipsa metropoli Cairo cespitis ex fimo equino et asinino uti tenentur; præ Melitensisibus, qui cardai speciem in minutias concisam cum stercore vaccini commixtam in cespites redigunt; hodiecum Arabes placenta coquunt igne fini vacini. Ita Scheuchzerus. Igitur illa Scriptura verba

(1) Réponses critiques, tom. 1, num. 40, de Prae-rito Domini ad Ezechielem.

(2) Physica sacr. tom. 4, pag. 4192 et 4193.

Ezech. 4, 12: *Et quasi subcinericum hordeaceum pa- nem comedes, et stercore, quod egreditur de homine, operies illud, habent hunc sensum: Sub cinere stercoris humani coquunt illum, prout Menochius aliqui interpretes passim exponunt. Atque eundem sensum distinctius innuit versio greca 70 Interpretatum, que loco vocis *operies*, ponit vocem *τρύπαις*, id est, *abscondes illum, nempe sub dicto cinere, ita ut eundem non sub pruni lignorum in cibano, sed sub cinere stercoris humani torreas; quamvis, ut supra ostensum est, Deus postea permiserit, ut propheta in torren- dis panibus stercore bovinu loco stercoris humani uteretur.**

Vide de hac Biblicâ questione interpretes Ezechielis, vel etiam Cl. Bullet, loc. cit., et Nonnotte (1).

110. Queres V: *Quonamodo Scriptura, Ezech. 18, 20, dicens: Filius non portabit iniuriam patris, et pater non portabit iniuriam filii, conciliari possit cum illo loco Scripture, Deut. 5, 9, ubi Deus au- lat, reddens iniuriam patrum super filios in tertiam et quartam generationem, dicitur?* Etiam istam apparentem contradictionem, toties apud interpretes ventilatam et solutam ad illudendum recxit Voltaireus, qui impī docet, citatum locum Scripturæ apud Ezechielē recte opponi illis que leguntur Deut. 5, 9, ubi expressè dicitur Deus iniuriam parentum vindicare etiam in liberis ad usque tertiam quartamque generationem.

Verum duplex potissimum potest dari responsio, quarem quilibet apparentem hanc contradictionem displudit et ostendit, nullam hic esse veram et realē antilogiam. Nam 4^a cum Cornelio à Lap. et aliis merito dicitur, apud Ezechielem loc. cit. sermonem esse de filiis pīs, qui impiorum parentum peccata de-testantur; in Deuteronomio vero, loc. cit., Scripturam loqui de impiorum patrum impīis filiis, qui peccata parentum imitantur: in his enim peccata parentum punit Deus, quia filius punit ob peccatum patris, non quatenus est peccatum patris, sed quatenus illud imitatus est, et sibi proprium effect. 2^a Cl. Nonnotte et ali dicunt citata verba Deuteronomii esse intelligenda de delictis universis totius populi, e. gr., si totus populus in idolatriam labitur. Tunc enim universalis pena saltem in temporibus transit etiam in filios, prout Judei saepius experiunt, dum ob scelus progenitorum suorum etiam innocentes, ut Tobias, Daniel, Baruch, etc., in captivitatem abducti fuerunt. Verba autem Ezech. 18, 20, esse directe ad quamlibet personam privatum, et intelligenda de delictis ejusque singularibus, ita ut sensus sit: *Patris crimen non luet filius, nec filii cri- men pater.* Elucescit hic sensus ex toto contextu loco citato, qui ita sonat: *Animæ, que peccaverit, ipsa morietur; filii, non portabit iniuriam patris, et pater non portabit iniuriam filii; justitiae justi super eum erit, et impietas impīi erit super eum.* Si autem impī erigit penitentiam ab omnibus peccatis suis... vitā vivet

(1) In Lexico philosoph. tom. 4, art. Ezechiel, pag. 475.

et non morietur. Vide Calmetum aut alios interpres in hunc locum.

111. Queres VI : An his verbis Ezech. 20, v. 25 : *Ergo et ego dedi eis præcepta non bona, etc., sanctitas legis Mosaicæ in dubium vocetur; prout Tindalius, et qui ista in re hunc exscripsit, Voltairius, ad hunc locum animadvertisse? » Resp. : Tindalius et Voltairius, sicut increduli solent, vel nomen querunt in scirpe, vel crassam suam in studio scripturistis ignorantiam produnt. Solidam enim hujus dubii solutionem reperire est apud obvios interpres. Dicimus itaque cum S. Hieronymo (1), Paraphrasi chald. (2), Maldonato et aliis, hoc loco verbum, *dedi*, idem esse atque *permisi*, ita ut sensu sit: *Permisi eis dari seu imponi præcepta gentilium bona de ritu et ceremoniis solendi idola*, quale præceptum erat illud, de quo statim versus sequenti (3) sermo fit, nempe de primogenitis idolo Moloch immolatis; *idem dodi*, id est, *permisi eos facere quidquid vellent*; noluerant obtemperare præceptis meis, que illis vitam conferre potuerint; ergo vero in coram infidelitatibus panem eis suis erroribus et perniciosis cupiditatibus relinquo; mancipant sese illi, quam elegerunt, religione et fructuosorum flagitorum punitio. Porro hunc sensum, non solum versus immediatè sequens, ut jam observavi, indicat, sed etiam immediatè precedens. Postquam enim Dominus, v. 24 precedente, Iudaas scelus idolatriæ exprobaret, interfecit. 23, verba illa: *Ergo et ego dedi eis præcepta non bona;* fermè sic in Rom. 1, 21, dicitur: *Propter quod tradidit illos (ethnicos) Deus in desideria eorum, in innumerauit, etc.* id est, *permisit eos ambulare secundum viam cupiditatum suarum.**

Negatur itaque suppositum, quod Ezech. 20, 23 per *præcepta non bona* intelligantur præcepta divina legis Mosaicæ; sed intelliguntur leges, ritus et ceremonias servanda in cultu idolorum, à gentibus exigitae, quas Deus dicitur Hebrewis *dedisse*, quia permisit eos in idolatriæ labi, et se illarum observationi subjicere.

112. Queres VII : *Quomodo propheta Ezechiel, cap. 55, sub parabolâ duarum meretricum describens fornicationem, id est, idolatriam tam Samaria quam Jerusalem, à criminatione Voltairii vindicandus sit.* — Resp. : Iniquè impudens et incredulus hic scriptor Ezechiel obiecti obscena dicta et imagines lubricas de genitiis suis invenit, et hoc in libro suo *Scriptura contra incredulos* (1).

(1) Verba hujus S. Patris Comment. in hunc locum sunt: *Dedit eis (Iudeis) dispersi in gentibus præcepta non bona; hoc est, dimisit eos cogitationibus et desideriis suis, ut fuerint que non conveniunt.*

(2) Paraphrasis chaldaica citatam versum 25 c. 20 Ezech. his verbis exponit: *Ego quoque, quia prevaricati sunt in verbum meum... profeti eos, et tradidi eos in manum concupiscentiarum insensitum, etc.*

(3) Post illa verba Ezech. 20, 25. *Et ego eis dedi præcepta non bona,* et *judicia in quibus non erat.* Dicimus v. 26, statim addit: *Et polui eos in numeribus suis, cum efferten omnes quod operis vultum, etc.;* hoc est, polui eos permisit sacrificiis suis superstitiosis et sacratissimis, cum idolo Moloch crenaram primogenita sua. Vide Tirimum, aliros probatos interpres Comment. in hunc versum.

(1) Scriptura S. contra incredulos propug. p. 5, sect. 4, ouest, 3, num. 55.

illa meretrice cit. loc. expressis; immo (ut Cl. viri Nonnotte et Weissbach observant) polui ipso Voltai. rius criminis, quod Propheta oblicit, se reum fecit, dum memoratum locum Ezechielis exaggerando, addendo, demendo studiosè videtur lectorum animos nimis vivacibus et periculosus imaginibus ad libidinem provocare. E contrario Ezechiel ex fine bono, et gravibus justis de causis parabolâ et imaginibus, ob quas a Voltairio acerbè carpitur, usus est.

Nam notandum 1° quod peccata libidinis gravissima habebantur apud Hebrewis, cum illa Mosaica in omnia ferè ejus genera capitali supplicio animadverteret. 2° Quod cultus idolorum fœrit semper cum libidine et scortationibus publicis conjunctus; vel, rectius loquendo, erat pars rituum et ceremoniarum ethnie superstitutionis seu cultus falsorum deorum; quemadmodum Lucianus, Strabo, multique alii ethnici scriptores, teste Cl. Nonnotte, referunt. Unde propheta Ezechiel ad demonstrandam abominationem idolatriæ et conjunctiorum scelerum, quibus Samaria et Jerusalem polluta sunt, simulque gravitatem promovere posse indicandam et horrorem horum scelerum exticandum, usus est parabolâ duarum meretricum in abyssum luxurie miseriarum prolapsarum. 3° Sed neque perfidia populi Iudei, quem Deus singulari fedore quasi desponsaret sibi, poterat aptius ob oculos ponit, quam moribus adulteris omnibus sese prospicuisse. 4° Accedit, quod antiquis illis Ezechielis et aliorum veterum Prophetarum temporibus multa dicta et imagines, quia hodie castæ avos horrent, nequaquam adeo inobscene et periculosæ vice fuerint, prout nunc sunt, ubi mei pluribus declarabo.

Caterina in præcia ex lectione memorati e. 25 Ezech. abstinentiam a temerariâ curiositate, et observandum id quod jam alibi (1) de lectione Cantici canitorum monuit.

113. Scholion: Quia hic diximus de cit. cap. Ezechielis, servimus et alii Scriptura locis defendendis. Nam non raro in S. Scripturâ modi loquendi aut res gestas describendi occurunt, qui hodie minus pudic aut inobscenitate videntur. Hostes autem religionis simulant se offendi ejusmodi loquendi libertate, quia sacri scriptores res exprimunt, quas non hodie nonnius sub velamine honestissimum verborum proponere audemus. An, inquit, Deus qui citam solas cogitationes inobscenes prohibet, scriptoribus hagiographis verba aut res scribendas tam aptas ad excitanda impudicas phantasmatas inspirare potuit? Ut hinc serupum impudicum, hypocritis examinamus, dicimus cum Cl. Bullet, verba illa, et locutiones in S. Scripturâ occurrentes, quæ hominibus nostrorum temporum ab honestate aliena apparent, tales non erant ex tempore quæ a Prophetis ad Iudeos prolatæ sunt; id quod sequenti argumento ostendo. Viri, qui hæc dicta proferant, asseverabant se loqui ex inspiratione divina, et Iudei, ad quos oracula sua dirigebant, credentes illos reverè divinitus esse inspiratos. Jam vero si verba protulissent, quæ audiens

(1) Scriptura S. contra incredulos propug. p. 5, sect. 4, ouest, 3, num. 55.

tibus merito fuissent à scandalo, à suis auditoribus nequaquam in numero hominum à Deo miserrum et ex divina inspiratione loquentium fuissent habiti. Itaque concludendum quod scriptores sacri, dum ejusmodi verbis et locutionibus usi sunt, nildixirint aut scripserint, quod sine scandalo dici scribive non poterit. Caterina Cl. Bullet, loc. cit., recte observat, quod etiam in nostris linguis sapè vocabula aut modis loquendi habeamus, quæ non semper et ubiqui, aut in omnibus personarum ore honesta sunt, vel vicissim in honesta; sed quod honestas aut inobscenæ verborum et locutionum pro varietate temporum, locorum et personarum variet; fermè sunt voces quantumvis inobscene et respectu aliorum periculosæ, in ore tamen medice caste sunt, quia ejus cor non afficit.

CAPUT IV. De Daniele.

Daniel (2027, id est, *Judicium Dei*, ex 27 Dan, et 28 El Deus, vel, Deus iudex mens), ex semine regum Judæa natus, adhuc adolescentem 20 annorum captivus à Nacchodonosore, ductus est Babylonem nám emigrare et cognato suo Joakin, anno tertio regni ejusdem; ubi quarto post anno Susannam à morte liberavit, et Prophetam agere cepit. Is fuit et sanctissimus (ut colligatur ex Ezech. 24, 14) simul et sapientissimus, ut ex Ezech. 28, 5, inferatur, ubi regi Tyrio, qui se sapientissimum reputabat, per sarcasum objictrit: *Ecce sapientior es tu Daniele.* Porro scopus Danielis in prophetia sua est, regnum Christi describere, quia incepit facere e. 7, et prosequitur e. 9, 10, 12. Nam historia regum Babylonis, Medorum et Persarum, qui primi sex capitibus preponuntur, et reliqua, quæ cap. 7, 8 et 11, de quatuor monarchiarum vicissitudinibus narrantur, eò pertinent, ut intelligamus omnia alia regna et imperia aliquando peritura, solum Christi regnum aeternum futurum.

Scripsum est hic liber ab ipsomet Daniele, et quidem hebreice ab initio usque ad capitulo 2 versum 4; in medio autem hujusversus, nimis positi illa verba: *Respondentes Chaldaei regi syriacæ* (1), incipit Daniel chaldaicæ, et hæc lingua pergit usque ad finem capituli septimi. Reliquæ quinque capita sunt hebreicæ scripta; atque hucusque textum hebreicæ libri Danielis habemus. Cetera que sequuntur usque ad finem libri, id est, ultima duo capitula de Theodosio græca editione translata sunt (2). Porro, si de versione græca

(1) Syriacæ, id est, chaldaicæ, que ipsorum materna lingua erat, quæcumq; dicta sunt syriaca, ad distinctionem linguae hebreæ. Erat tamen hæc lingua diversa ab ea quæ nunc syriacum dicimus, non tam verbis et vocibus quam dialecto, ut grecæ attica differat à dorica. Dicit autem Daniel, eos locutus syriacæ, ne quis miraretur, si eorum verba recitaret syriacæ, ut ab eis prolatæ sunt, quod facit, ut dixi, ab hoc verso, et deinceps usque ad initium capituli octavi.

(2) Equidem etiam hæc duo ultima capita handib; olim lingua hebreæ vel chaldaicæ exarita legib; tur, quia Theodosius ea his linguis in grecum idiomam transtulit, et quia antiquissimam Ecclesiæ Patres historiam Susannam, Rem Belli et draconis (que in illis 2 ultimiis capitibus recensentur) citant, verum incuria

horum ultimorum duorum capitul, nimis capitulo 13 et 14, sermo sit, observandum, quod eam (sicut et easteram versionem grecam hujus libri) non habemus à 70 Interpretibus, sed à Theodosio, qui aliquot seculis post septuaginta Senes virebat.

Pro coronide hujus Praefationis observo, quod Ecclæsia in martyrioglio suo 21 juli memoriā Danielis tamquam sancti celebra; quodque hunc Prophetæ laurea martyrii tam parim deneganda sit, quām sociis ejus Anania, Azaria et Misaeli: nam quām fortiter illi in formacem Babyloniam, tam generose Daniel ob extiam pietatem et zelum honoris Dei, se mitti permisit in locum leonum, etsi miraculo inde illas evaserit. Virginitatem autem illibatam ad mortem usque conservasse tam Danielen, quām dictos tres pueros, omnes Patres consentiunt; et eā de causa hos ab igne Babylonico, illū à dentibus leonum intactos mansisse, affirmat Damascenus, lib. 4 de Fide, cap. 25.

114. Queres I : *Quomodo confundita assertio Porphyrii, Spinoæ, aliorumque incredulorum contendunt, prophetiam Danielis de quatuor monarchiis sibi succedentibus, Dan. cap. 2, primis confutat esse tempore intermedio, quod ab Antiocho usque ad Jesum Christum effluit?* Antequam hanc incredulorum assertiōnem, nullo probris solidō fundamento nixam, refutem, observo, quod modo dicta Danielis prophetia incredulis (1) nimis clara et dilucida visa sit, adē quidem ut post Porphyrium et Spinosam, ut Cl. Berger testatur, asserre non dubitaverint, hanc prophetiam post res, quas predicere videtur, jam gestas, et illis primis temporibus, quas ab Antiocho usque ad Jesum Christum effluxere, confutat fuisse. Inī aut̄ Examini momentosi (2) censem, tam librum Danielis, quām libros Salomonis, Davidis, aliquos Alexanderis compositos esse.

Vermi resp. et dico: Temeritas, quā recensiti increduli has sus suspicione et vanissimas conjecturas effutum, plane demonstrat eos in arte critici perparum proficere. Nam 1° si liber Danielis primus post tempora Aniochi compitus fuisse, tunc, sicut alii Prophetae Judaicæ, ita pariter liber Danielis idiomate chaldaicæ exaratus esset, cùm è contrario maximum partem hebreicæ scriptus sit. Tempore autem Aniochi et posterius lingua hebreæ non amplius erat lingua vulgaris Judeorum, nec hebreicæ tunc amplius libros scribere sciebant, aut certè non solebant. 2° De Danieli in vaticinis Ezechielis, qui post illum captivus Babylonem abductus est, sermo ingenerit, ac de ejus-

Judeorum, aut injuria temporum, vel perfidia aliquis impostor factus est, ut hodiæ textum hebreum aut Chaldaicum dictorum 2 capitul non amplius ad numerum habemus. Similiter etiam hymnus trium puerorum, et ea que cap. 3 in hebreis voluminibus non repertiuuntur, censenda sunt olim in chaldaico vel chaldaicæ textu exitisse, sed injuria temporum, aut casu, etc., in hebreo vel chaldaico idiomate derperita esse.

(1) Opinions des anciens sur les Juifs, p. 117; Esprit du Judenthume, pag. 149; Examen des Prophéties, p. 149, 152.

(2) Examen important, e. 10, p. 54.